

NAGYSZÜLEINK EMLÉKEI, NAPJAINK SZOKÁSAI – avagy HÚSVÉTI NÉPSZOKÁSOK, HAGYOMÁNYOK

A zirci felső tagozatosok gyűjtése, képei 2020 áprilisában

Hamvasi Balázs

Nagyhét:

Nagycsütörtök: a harangok elnémulnak. Nagycsütörtöktől nagyszombatig gyerekek járták a falut kereplővel, mert nem szóltak a harangok.

Nagypéntek: szigorú böjt, passiójáték, sótlan vízben való mosdás

Nagyszombat: tűzszentelés, vízszentelés, körmenet, határkerülés

Tiltások: Tilos volt lakodalmat, bált tartani, bármilyen állati eredetű ételt fogyasztani.

Ételek: cibereleves, tejleves, mákos tészta, sós vízben főtt bab, „öregbabból” készített böjtileves, olajos káposzta, aszalt gyümölcs, hal, korpából készült savanyúleves

Nagyszombat este festették a tojást: hagymahéj, céklalé, levelek a kertből (harisnya), viaszkrétás rajzolásos díszítés. Volt, ahol írókálták, karcolták, patkolták a tojást. Ha nem kaptak tojásfestéket, akkor sok-sok vöröshagyma héjából sötét levet főztek és ebbe tették a megfőtt tojásokat. Az így kapott szín barnáspiros lett.

Németh Vivien

Húsvét:

Húsvétvasárnap: a nők ilyenkor színes virágokkal díszített kalapot viseltek, más helyen legalább egy olyan ruhadarabot, melyet a férjüktől, gyerekeiktől kaptak.

Húsvétvasárnap korán reggel elvitték a templomba a szentelni való ételt. Egy tányérba vagy edénybe a család nagyságától függően tettek főtt sonkát, kolbászt, tojást, tormát, sót, kakaós kalácsot. Összekötötték egy szép konyharuhával vagy szóttessel. A szentelnivalóba csak annyi tojást tettek, hogy mindenkinek egy fél jusson, mert „aki ennél többet eszik, az elbódul az erdőbe és nem talál haza” - mondták a szülők.

Igazából a húsvéti menü nagyon is hasonló volt: főtt sonka, főtt tojás, kalács, torma.

Délután a gyerekek tojást gurítottak vagy vetélkedőket szerveztek maguknak.

Húsvéthétfő: korán indultak a fiúk locsolni, sibirizni. Este pedig a fiatalok elmentek a húsvéti bálba. Egyes vidékeken a bál után a fiúk összefogtak és szerenádot adtak a kedvesüknek. Az a lány, aki fogadta a szerenád, gyufát gyűjtött.

Emmausz-Pincejárás: ahol volt pince, ott a gazda összehívta a rokonságát. Mindenki hozott kolbászt, sonkát, tojást, és lent koccintottak a jó termésre, egészségre, beszélgettek egész délután.

Locsolás menete: először az édesanyjukat, lánytestvérüket, keresztanyjukat, nagymamájukat, szomszéd lányokat locsolták meg, csak utána indultak a falubeli lányokat felkeresni. A fiúk diót és almát kaptak, esetleg pár fillért, akinek volt pénze. Újabb időkben kaláccsal, borral kínálták őket, festett tojást kaptak.

Kadnár Dóra

Locsolni leginkább kútvízzel vagy szódával szoktak, de volt, ahol levitték a lányokat a patakhoz és ott fürdették meg őket. A lányok úgy álltak bosszút, hogy a nyers tojást is befestették.

Balatonalmádiban kiszórták a tojás héját a ház elé. (Hogy miért, azt nem tudni...)

Fehérvasárnap (húsvét utáni első vasárnap): lányok komatálat készítettek (húsvéti tojás, kalács, ital), elküldték egymásnak, így fogadtak örök barátságot.

Húsvéti játékok:

Tojásgurítás: a pár egyik tagja legurította a dombról a tojást, a másik elkapta, cseréltek. Lényege, hogy ki tudja messzebbre gurítani a tojást úgy, hogy nem törik össze. Játsozták úgy is, hogy ki tud többet összeszedni úgy, hogy nem töri el.

Tojásdobálás: általában lányok játszották egy kis körben és a fiúk megpróbálták elkapni tőlük a tojásokat. Más változat szerint ketten állnak egymással szemben és egyszerre dobják a tojásokat. Ezeknek nem szabadott összeütközniük, de eltörniük, leesniük sem.

Tojással labdázás: aki a felé dobott tojást nem kapja el, az még egy évig nem találja meg a párját.

Tojaskoccintás: ketten állnak egymással szemben és egyre erősebben ütögetik egymáshoz a tojásokat. Az nyer, akié nem törik el.

Tojásütés: a tojást egy fa tövébe állították, pénzermével dobálták. Az győzött, akinek a pénze beleállt a tojásba vagy összetörte. Övé lett a pénz és a tojás is. Más neve: tojásvágás, kókányolás.

Pfiszner Loretta

Egyes vidékek érdekes hagyományai:

Zircen és környékén:

- Amit nagycsütörtökön tojtak a tyúkok, abból vittek szenteltetni vasárnap.
- Harmatszedés: néhány cseppet tettek a mosdóvízbe bőrbaj ellen.
- Zöldágjárás: főleg lányok járták, de volt, hogy egy-két fiú is beállt. Sorban álltak, megfogták egymás kezét. A sor két végén állók egy-egy krepp-papírral, szalaggal feldíszített zöld ágat tartottak. Enekelve járták a falut úgy, hogy a hátul állók átbújtak az elől állók kapuja alatt.
- Húsvétvasárnap reggel kimentek egy hegyre napfelkeltét nézni. Azt vallották, hogy aki jól figyel, az megláthatja a felkelő napban Krisztust jelképező bárányt a zászlóval.

Bognár Bálint

Kardosréten:

- Húsvét előtt mindig csináltak nagytakarítást.
- Húsvétvasárnap templomban volt reggel ételszentelés. A gyerekeknek 80-100 tojást festettek.
- Vasárnap délután az egész falu kiment a Szesztra-hegyre, leterítették a plédeket, vittek enni, inni. A nagy fiúk azon versenyeztek, ki tud átdobni a hegyről a Cuha túlpartjára.
- Húsvéthétfőn a locsolók nagyon korán reggel jöttek, vízzel locsoltak és utána vesszővel megeregették a lányokat, sibiriztek. Este a kocsmában volt locsolóbál.

Borzaváron:

Borzaváron volt egy különös szokás, ami a **sibirizés**. A sibirít 8 fűzfavesszőből fonták és a végére csomót kötöttek. Megverték a lányokat, de utána persze meg is locsolták őket. Mellékelten még annyit, hogy volt, aki a disznópadláson aludt éjjel, hogy reggel ne verjék meg.

Ha kicsit, ha nagyot ütöttek, az mindenképpen kellemetlen volt, mert a mondóka közben a felsorolt helyeket megütögették, csapkodták vérmérsékletük szerint a sibirivel.

- A sibirizők elől, ha lehetett, elbújt a nagymamám. Élénken él az emlékezetében, hogy 9-10 éves korában még az ágyban feküdt. Nyílt a kisajtó, jöttek a sibirizők és ijedtében, hogy hálóingben van, és nem lesz rajta rendes ruha, ami felfogja az ütéseket, elbújt a ruhásszekrénybe. Még a dédmamám is csodálkozott, amikor a fiúkkal belépett a szobába, hogy sehol sincs a lánya.

Évek múltán megszeliődött ez a szokás. Az ütések jelképesek lettek, illetve felváltotta a locsolás. A sibirizést csak a mise kezdetéig lehetett folytatni. Sibirizés közben elmondtak egy verset, amit a lányoknak illett megfogadni:

Sibiribi, váltsd ki magad!

Jó légy, friss légy!

Ahová anyád küld, fuss!

A lábad jó futó legyen!

A szád vissza ne beszéljen!

A fejed jó vízholdó legyen!

Itt se legyen kelés!

Itt se, itt se, amott se!

Más változat:

Sibiri, jó légy

A szád vissza ne beszéljen

A lábad jó futó legyen,

a kezed jó gyúró legyen

Itt se legyen kelés, ott se legyen!

Sibiri sibiri

Szápár: (tót változat!)

Sibi ribi nászne ribi,

kázel kázel eajkalicka

neszi buru nejsze

neszisz ned va...

Húsvéti korbácsolás:

Féjér megyében sibának nevezik a vesszőt, amit fűzfából fonnak. Ezt a verset mondják:

Keléses ne légy,

bolhásos ne légy,

esztendőre frissebb légy!

A lányok a sibára szalagot kötöttek.

Olaszfaluban: – A tojásgurítást itt Olaszfaluban csináltuk az iskolában húsvét után. Egy kirándulással volt összekötve, ahol ott voltak szülők és testvérek is, tanárok és még néha idegenek is. Elsétáltunk az Eperjes felé és ott egy dombról gurítottuk a tojásokat. Az győzött, akinek legmesszebbre gurult a tojása, meg akié nem törött össze.

Veszprémben:

- Régebben jobban betartották a szokásokat, a húsvéti hagyományokat. Dédpapám a nagymamámékkal körbejárta Veszprém templomait a húsvéti, de az adventi időszakban is. Minden templom nagyon sajátosan volt díszítve. A Piarista-templom mindig szolidabb volt. (A dédpapám a piarista gimnáziumban tanult. Akkor a jegyek fordítva voltak. Az 1-es volt a jó.) A Székesegyház mindig fényes, kihívó díszítéssel bírt, agyon volt cicomázva. A Ferences-templom szintén szolidabb volt. De mindenütt volt ilyenkor barka és tavaszi virágok. Meglátogatták ilyenkor a Margit-templomot, a László-templomot, valamint a városban álló Angolkisasszonyok templomát és az Evangélikus-templomot is.
- A barkagyűjtés mindig a Fenyves utcában volt a Séd-patak partján. Akkor szedtek ibolyát is a mellette lévő erdőben. A barkaszentelésre a nagyszüleim nem szoktak menni.
- Nagypénteken egy utolsó nagytakarítás volt, a lányok port töröltek, felkenték a padlót valami viaszfélével. A meszelést mindig húsvét előtt végezték. A ház kívülről mindig fehérre volt meszelve. A nagypénteki étkezésre mindig hal volt, vagy halászlé vagy sülthal. A sonkát Nagyszombaton szokták főzni, akkor készültek a hímes tojások is. Aznap volt süteménysütés is. Mivel három lánytestvér volt, így rendszeres volt a tojások díszítése, sokszor késő éjszakáig is elbélődtek velük. Érdekes volt, ahogy petrezselyemlevéllel díszítették a tojásokat. Ráfektették a levelet a tojásra, aztán bekötötték nylonharisnyába, és úgy tették a festékbe. Mikor kicsi voltam, mi is festettünk így tojást. Ők sokszor próbáltak viasszal és karctúvel is díszíteni tojásokat.
- Húsvétvasárnap mindig húsleves volt. De a reggel mindig a fészekkereséssel kezdődött. A kertben szinte minden bokor alatt volt egy-egy színes tojás vagy csoki nyuszi. A dédpapa családi nyusziháza még ma is meg van. Az minden évben kikerül a díszek közé, azzal a törött fülű nyúllal. Ez korábban a dédszüleim házáat díszítette. A nyuszi osztály a nagypapám szüleitől van. Ezzel is sokat játszottam kiskoromban.

Blumenschein Rafael

Vasárnap ebéd után mindig kimentek az erdőbe, a Fenyves utcába vagy a Tekerésbe sétálni. Ott sokszor találtak főtt, színes vagy nem színes tojásokat a bokrok alatt. Azt a dédpapa rejtette el persze, de mikor kicsik voltak, ezt nem tudták. Még az édesanyammal és testvéreivel is eljátszotta ezt a dédpapa, amik nagyon meghatározó emlékek... A tojást ott a szabadban megpucolták és annyi felé osztottak egy-egy tojást, ahányan éppen kirándultak. Dédpapám biztosan nagyon kedves ember volt, igazi cserkész, ahogy a nagymamám szokta mondani. Egy volt a természettel.

A Húsvéthétfőt nem szerette a nagymamám. Már fél 6-kor kellett kelni, sőt ébresztette az édesapja a lányokat egy vödör vízzel. A vizet legtöbbször a kert végén folyó Séd-patakából hozta, hogy szépek legyenek a lányai. Ez még nem is volt olyan rossz, csak az utána lévő látogatásokat nem szerette. Szépen megmosakodni, megfésülködni és ünneplőbe öltözni. Édesanyja mindig nagy masnit kötött a hajába. Aztán

Bognár Bálint

már 6-kor jöttek az első locsolók. Osztálytársak, utcabeliek, a nővérek iskolatársai, ismerősei. A locsolás sokszor vízzel volt, vödörből, meg szódásszifonból. Emiatt többször át is kellett öltözni.

A fiúk szépen festett tojásokat kaptak, süteményt meg szörpöt. A legszebben festett tojást mindig annak a fiúnak adta, aki neki tetszett. Volt később olyan időszak, amikor a fiúk kaptak 2 Ft-ot a locsolásért. Csoki tojás nem nagyon volt akkor.

Kedden aztán fordított volt a helyzet. A lányok locsolhatták a fiúkat, így a három lány kicsit kevesebb vízzel édesapjukat locsolta meg.

Tótvázsonyban:

- Ők még tartották a böjti pénteket.
- A lányok mindig segítettek kalácsot sütni vagy kenyeret a húsvéti reggelihez. Miután megreggeliztek, együtt mentek a fiúk és a lányok a templomba. Amikor még nem volt hűtő, minden faluban volt jégverem, és ugye akkor kezdték meg a sonkát.

Locsolás: a mamáék idejében már kölnivel, de a dédiék idejében még vödör vízzel vagy szódával locsoltak. A fiúk és a lányok is szép ruhába öltöztek.

A lányok tojást festettek, a fiúk locsoltak, a kisebb fiúk pénzt vagy csokit kaptak, a nagyobb legények egy kis italt.

Az egyik diák megkérdezte németországi rokonait is, ők milyen szokásokat tartanak. Érdekes ezeket is megismerni. A vidéken, ahol a rokonok élnek, nagy hagyománya van a fafaragásnak. díszítésnek.

Édesanyámék többször töltötték a húsvétot Németországban, én ritkábban.

Nagypénteken ott is takarítás van. A lakás mindig nagyon díszes. Ez már az ünnep előtt 2-3 héttel elkezdődik. Ilyenkor kerülnek ki a fából faragott „**Blumenkinder**”-díszek is. Ezek a türingiai bányászcsaládoknál megtalálható fafaragások. Nagyon szép, kézzel faragott gyerekek virággal a kezükben, akik körül kicsibék, bárányok, kacsák gyülekeznek. A dédmamám őrzi ezeket a régi családi ereklyéket, és mindig megcsodálom, ha ott vagyok. Ezzel emlékeznek a halottakra és az élőkre. Ilyenkor mindig szó esik a már elhunyt családtagokról.

Színes fatojásokkal díszített ágak, sok tavaszi virág és mindenütt valamilyen dísz látható ebben az időszakban. A ház előtti bokrokat is feldíszítik jó előre színes tojásokkal. De ott általában csak egyszínűek a tojások, piros, sárga, kék, lila. Mi is mindig feldíszítjük kint a bokrokat. Mire leszedjük, már sok a hajtás a bokrokon, így óvatosan kell leszedni.

A dédmamám sok dísz szokott készíteni. Műanyagtojásokat fest vagy szalvétatechnikával díszít. De nagyon szép gyertyákat is készít, azokat soha nem gyűjtjük meg, minden évben ékesíti a lakásunkat.

Húsvét Ábrahámhegyen – Géring Györgyné

Készített már faliképeket, műanyagtojásba épített kis festett lapokat, átlátszó üveg madáretetőt, tojásalakú égőket festett színesre, amit mi egy vázába teszünk minden évben, ott világít.

Színes tojásokat nem szoktak festeni manapság kint, mert készen lehet kapni műanyagból már régóta. Igaz mostanában egész évben lehet festett színes tojásokat is kapni. Még mikor édesanyám kicsi volt, festettek ott is tojásokat a dédmamámmal.

Nagyszombaton sütés van, akkor készül a húsvéti kalács. Ez egy olyan kelt tészta, amiben sok mandula van, Orangat, vagyis kandírozott narancshéj és Zitronát, vagyis kandírozott citromhéj. A kalácsból hosszú fonatot kell készíteni és egy kör formában a tepsibe tenni. A tetejére még tojást kennek, meg cukrot szórnak és darabolt mandulát. Ha valaki nem biztos benne, hogy összekel-e a tészta közepe, az szokott bele tenni egy edényt, ami nem engedi összekelni sülés közben a tésztát.

Este sok helyen, még Berlinben is, a parkokban tüzet szoktak rakni. Ez lehet téltemető vagy tavaszváró tűz. Azt körbeülik, és beszélgetnek, énekelnek. Zenélni is szoktak a tűz mellett.

Húsvétvasárnap aztán itt is fészekkeresés van. Vagy kint a szabadban, vagy a lakásban. Édesanyám egyik évben egy nagy felfújható nyuszit kapott. Ahogy mondják, talán 5 éves lehetett, de azt a nyuszit még én is láttam minden évben vasárnap reggel az egyik fészkek mellett. Sokféle csoki figura és csoki tojás díszíti a fészkeket. Ott nem főznek sonkát, legtöbbször bányásült van ebédre.

Ott nem szokás a locsolkodás. Nem is ismerik. A nagypapám is csak itt találkozott ezzel a szokással.

Mi más hagyományokat a német területről nem nagyon alkalmazunk. Talán a falvakban még vannak felvonulások, nagyobb tavaszi tüzek, de én még nem találkoztam ilyennel Németországban.

Úgy gondolom, ahogy itt Magyarországon is, úgy Németországban is csökken a hagyományok megtartása, és lassan feledésbe is merülnek ezek a szokások. Sajnos.

Először elmesélem, hol van Ábrahámhegy. Ez a falu a Balaton északi oldalán van Balatonrendes és Badacsonytörlet között. A Balaton partjától kb. 300-500 méterre kezdődik a helybeli lakosok élete, a ma már szép, takaros családi házakban. Születésem után ide hoztak haza a szüleim, itt nőttem fel, 20 éves koromig itt éltem.

A húsvét úgy zajlott nálunk, hogy egy héttel előbb már édesanyám takarított, súrolt, mosott, vasalt. Szigorúan böjti edelt ettünk. Nem volt szabad csúnyán beszélni, szót kellett fogadni, mert ha nem, bizony a nyuszi nem hoz semmit. Ez volt a fegyelmezés egy része. A testvéremmel igencsak igyekeztünk megfelelni az elvárásoknak.

Elérkezett a nagyszombat. Az iskolából hazaérve ebédeltünk (tejes bablevés, laska volt az ebéd), és máris kezdhettük az udvar és a lakás utolsó rendbetételét, meglehetősen sietve. Még aznap késő délután Badacsonytomajba mentünk a feltámadási körmenetre gyalog. Ez kb. 10 km. Jó kiadós séta volt oda-vissza, közben a kétórás szertartás, amit szintén állva hallgattunk végig. Hogy az út ne tűnjön nagyon hosszúnak, meséltünk, virágot szedtünk az út oldalán, vagy énekelünk. Nagyon elfáradtunk, de azt hiszem ez a fáradtság emlékbem sem maradt meg, inkább az élmény. Este úgy zuhantunk az ágyba, nem kellett senkit ringatni.

Másnap reggel igyekeztünk korán kelni, mert a kiskertben az orgonabokrok alá raktuk a fészkeket, amiket fűből készítettünk, ibolyával, gólyahírrel, erdei jácinttal díszítettünk. Szaladtunk is reggel mindketten csak úgy hálóruhában, és már ott volt a fészkekben piros tojás, cukorka, egy-két szem csoki. Úgy örültünk, majdnem kiugrott a szívünk a helyéből. Először azért, hogy jók voltunk-e, kapunk-e valamit, azután meg az örömtől, a meglepetéstől.

A szüleim ránk parancsoltak, hogy irányi öltözni, mert 8 órakor kezdődött a mise. Oda is igyekezni kellett, mert a nagyobb fiúk már a templom oldalában a főtt tojásokba dobálták a fém pénzt, és akinek sikerült a tojásba beleállítani, azé lett a tojás!

Délelőtt főztünk, délben fehér abrosszal terítettünk, ünnepi ebéd volt. Délután pedig jöhetett a pihenés, szórakozás.

Másnap reggel édesapám meg az öcsém ébresztett bennünket tiszta vízzel vagy néha kölnivel. Megint igyekezni kellett az öltözéssel, mert az osztálytársak, szomszédok, falubeli fiúk korán érkeztek locsolni. Azt élvezték, ha még hálóruhában találták a lányokat, mert akkor bizony egy kis ugratás is következhetett. Ebédre már úgy illatozott az ember, mint egy illatszerbolt.

A délután azzal telt, hogy rendbe tettük magunkat, haját mostunk, mert a pacsulifelhőt mégsem vihettük magunkkal másnap az iskolába! Meg is jegyeztem édesanyámnak, hogy no lám, megint a nőknek nehezebb, mert nekünk kellett haját mosni, szárítani órákig.

Így telt a húsvét nálunk, Ábrahámhegyen.

Porvai hagyományok – Müllerné Wenczel Rita

Virágvasárnapra barkát mentünk szedni, és a templomba vittük, ahol megszentelték, és mindenki vitt haza belőle. Ezt a barkát otthon őrizték, annak reményében, hogy megvédi a házat, illetve lakóit a rontástól, a vihartól, tűztől. A barkát a következő év hamvazószerdáig őrizték, majd elégették, és elszórták. A templomban maradt barkák elégetése során keletkezett hamvakat hamvazószerdán a hívek hamvazkodására használták fel. A megszentelt barkából a temetőbe a sírokra is tettek, hozzátartozóik lelke üdvéért. Ez a szokás a mai napig él.

Blumenschein Rafael